

УДК 336.764

Михайличенко Н. М., Мірошніченко О. О.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ FOREX-СЕКТОРУ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ УКРАЇНИ

В умовах швидко зростаючих обсягів торгів на світовому ринку і міжнародних інвестицій, з'являється необхідність у швидкій конвертації валют для подальшого здійснення експортно-імпортних операцій і інвестування. Така необхідність зумовлена чинниками, які здатні вплинути на всю економіку в цілому. Це обумовлено тим, що конвертаційний механізм, без якого важко собі уявити сучасну економіку, є невід'ємною ланкою світової економіки.

Значний внесок в розробку теоретичних та практичних основ діяльності на біржі Forex зробили вітчизняні науковці – В.С. Сафонов, В.А. Максимов, В.А. Таран, А.І. Акмаєв, П.І. Багрій, Л.О. Бицюра, Ю.Ю. Вітренко, О. Береславська [1], Ю. Блащук [2], С.Я. Моринець [3], Т. Мусієнко [4], О. Пашко [5], Я. Якушевич [6] та ін.

Метою даної статті є дослідження проблем та перспектив Forex-сектору біржової діяльності в Україні в умовах глобального валютного ринку, аналіз основних проблем, що перешкоджають розвитку діяльності на валютній біржі у вітчизняних умовах, та пошук шляхів їх вирішення.

Зміна умов економічних відносин між країнами вимагає постійної зміни валютних курсів, для запобігання стійких негативних чи позитивних сальдо платіжних балансів. Наявність стійкого сальдо, незалежно від його знаку, може призвести до економічної кризи і виникнення девальваційних або ревальваційних процесів. Сама ці обставини стали головною першопричиною до виникнення біржі Forex після відміни у серпні 1971 року президентом США Річардом Ніксоном Бреттон-Вудської грошової системи, що призвело до призупинення конвертації долара у золото. Нова грошова система розірвала зв'язки між долларом і золотом, відпустивши доллар у вільне плавання. Саме з цього часу вартість валют почала визначатись попитом і пропозицією, а не фіксованою вартістю, як це було раніше. Таким чином, з'явилась нагальна необхідність у організованому ринку валют, який став би засобом для реалізації всіх конвертаційних операцій, задовольнивши потреби економічних суб'єктів різного рівня.

Форекс (Forex від FOReign EXchange – обмін іноземної валюти) – міжбанківський міжнародний валютний ринок, який в свою чергу, надає можливість швидко здійснювати необхідні конвертаційні операції валют.

Біржа Forex є однією з найбільших бірж на глобальному валютному ринку. На ній відбувається близько 70% усіх світових торгів. За даними Всесвітнього банку міжнародних розрахунків, щоденний обсяг операцій на цьому ринку у 2015 році становив \$6,4 трильйони.

Forex не набув би такої популярності, якщо б не мав такі дві ключові риси, як загальнодоступність та швидкість здійснення ордерів. Це дозволяє кожній людині у будь-якій точці світу, де є інтернет, з легкістю здійснити угоди.

Для цього лише потрібно (для громадян країн Великої Сімки чи Євросоюзу) прийти до Forex брокера, укласти угоду, відкрити рахунок та поповнити його. Це вимагає приблизно 15 хвилин часу, а далі можна укладати угоди вже через інтернет, не зважаючи на місцеположення. Втім, такий механізм є можливим тільки для громадян країн Великої Сімки та Євросоюзу, тому що, по перше, в них діє більш жорсткіше регулювання брокерів, а, по друге, їх банки є найбільшими гравцями біржі Forex, що надає 100% гарантії того, що у випадку, коли на біржі заробляється значна грошова сума, вона буде сплачена в повному обсязі.

Для громадян всіх інших країн, у тому числі для громадян України, все набагато складніше, оскільки механізм, який діє у провідних країнах, є недоступним. Згідно до постанови № 327 Національного банку України, встановлюється, що арбітражні операції на умо-

вах маржинальної торгівлі можуть здійснюватися виключно банками, що робить діяльність усіх інших форекс-брокерів незаконною. Це потрібно для того, щоб зробити максимально прозорою торгівлю на валютній біржі Forex в Україні. За нашим законодавством, якщо громадянин бажає стати трейдером і торгувати на валютній біржі, мусить йти тільки до банку, укласти з ним угоду, вносити гроші на рахунок. А український банк, в свою чергу, повинен укласти аналогічний договір з Європейським банком і перерахувати туди отримані від такого громадянина гроші, і тільки тоді можна буде цілком законно здійснювати операції на біржі Forex в Україні.

Але, нажаль, в Україні майже відсутні банки, які б надавали брокерські послуги, а ті декілька банків, які, все ж надають такі послуги, настільки малі, що їх філії знаходяться лише в декількох великих містах, і тому не можуть задовольнити увесь наявний попит на цю послугу.

Що стосується так званих «форекс-клубів» які пропонують свої брокерські послуги, то, з точки зору українського законодавства, вони здійснюють нелегальні операції. Найчастіше у них оформлено офшор, у якому відкрито валютний рахунок, на який трейдеру пропонують перевести свої гроші. Фактично, валюта при цьому передається офшору, що є не дуже надійною операцією і здійснюється за жодних гарантій. Якщо такий офшор зникне, гроші трейдеру ніхто не поверне. Отже, подібні компанії працюють поза межами юридичного поля України, і якщо так трапиться, що трейдер виграє більше, ніж може сплатити форекс-клуб, він просто зникне. Такі випадки – не рідкість.

Саме це стало основною причиною того, що серед населення спостерігається високий рівень недовіри як до форекс-брокерів, так і до самої ідеї щодо можливості заробляти гроші в якості форекс-трейдера. Невисока частка фізичних осіб, яка за чудовим збігом обставин потрапляє на більш-менш чесного брокера, все одно втрачає гроші через брак знань, необхідних для грамотної валютної спекуляції, а також через низький рівень фінансової грамотності в цілому. Таким чином, усіх трейдерів можна поділити на дві групи: перша група – ті хто потрапили на «псевдо форекс-брокерів», друга ті, кому не вистачило знань для того, щоб стати більш-менш успішним трейдером. В цілому, це негативно впливає на імідж біржової торгівлі на Forex в Україні, що стає одним з визначальних чинників, гальмуючих розвиток даного сектору.

Втім, серед гравців на Форекс, існує і третя група, хоча і не така велика, як дві попередні: це успішні трейдери, які завдяки знанням та інтуїції навіть за несприятливих умов, що існують у вітчизняному секторі форекс-торгівлі, здатні заробляти гроші. Частка успішних форекс-трейдерів в Україні становить приблизно 5 відсотків від усіх, хто робить спробу торгувати на Forex.

Проте, не можна сказати, що навіть у розвинених країнах з високим рівнем фінансової грамотності, всі суб'єкти торгівлі на Форекс працюють достатньо успішно: на спекулятивному ринку виграш одного учасника – це завжди втрачає іншого. При чому відносно успішний трейдер встигає побувати і в першій, і в другій ролі. Геніїв форекс-торгівлі, яким вдалося поєднати гострий аналітичний розум з блискучою інтуїцією, зовсім не багато, але вони надихають своїм прикладом інших учасників Forex.

Яскравим прикладом такого видатного трейдера є Джордж Сорос, який прокинувся відомим після «чорної середи» 16 вересня 1992 року – дня значного падіння вартості фунта стерлінгів відносно німецької марки. За один день його прибуток склав понад мільярд доларів. Його успіх, поки що, не вдалося повторити нікому. Він досяг такого успіху завдяки двом ключовим рисам:

- дару фінансового передбачення;
- уміння інтерпретувати, аналізувати та влучно використовувати отриману інформацію.

Проте це не означає, що грати на Forex варто лише тим, кому ці риси притаманні. Для забезпечення успішної торгівлі (під якою розуміється така, що забезпечує превалювання по-

зитивного фінансового результату над від'ємним) достатньо володіти базовими фінансовими знаннями та вмінням користуватися сучасним аналітичним інструментарієм.

Аналіз типових невдач трейдерів-початківців показує, що успішна торгівля на ринку форекс не можлива без знань і умінь, які полягають у використанні таких інструментів, як мані менеджмент, ризик-менеджмент, диверсифікація ризику, а також правильно складеного торгового плану і проробленої торгової системи. Детальне вивчення цих інструментів дозволяє систематизувати та мінімізувати валютні ризики, що, в свою чергу, допомагає досягти максимального середнього прибутку трейдера.

Також для трейдера важливо вміти правильно виставляти take profit і stop loss, а крім цього, регулярно (зазвичай – раз на тиждень) проводити первинний і вторинний аналіз своїх угод за такими показниками, як загальна кількість ордерів, середня збитковість ордерів, середня дохідність.

Чималу частку успіху в форекс-торгівлі забезпечує вміле поєднання методів технічного та фундаментального аналізу. Це допомагає приватному трейдеру скоригувати та вдосконалити свою торгову систему для отримання запланованого прибутку.

Постійно вигравати на Forex неможливо: навіть великі банки-гравці, такі, як банк Англії, або Європейський центральний банк, з їх розвинутими аналітичними центрами, в день можуть програвати мільйони доларів. Але, спеціально для подібних випадків, такі гравці хеджують свої ризики на терміновому ринку, і тим самим мінімізують свої втрати, або, взагалі, нічого не втрачають.

Якщо доробити юридичні основи функціонування діяльності форекс брокерів, з метою підвищення прозорості їх діяльності на основі ліцензування, а також за допомогою утворення спеціального контролюючого органу, можна досягти наступних позитивних наслідків:

- по-перше, зросте рівень доступності брокерських послуг для широких верств населення;
- по-друге, це забезпечить певне підвищення рівня платоспроможного попиту за рахунок отримання населенням додаткового джерела доходу (наприклад, у США доходи на ринку Форекс отримують близько 40 відсотків населення);
- по-третє, це забезпечить диверсифікацію доходів населення, що забезпечить додаткове джерело доходу і допоможе знизити рівень залежності від основних джерел фінансових надходжень домогосподарств;
- по-четверте, зростання платоспроможного попиту стимулюватиме економічний розвиток;
- по-п'яте, в результаті оподаткування (а оподатковувати можна як дохід приватних трейдерів, так і діяльність самих брокерів, можна отримати додаткові надходження до державного бюджету (наприклад, у Германії надходження у вигляді податків на маржинальну торгівлю в державну казну становлять близько 1 мільярда євро).

Таким чином, реорганізувавши законодавчу базу валютної торгівлі на Форекс, можливо певною мірою поліпшити ситуацію з дефіцитом державного бюджету, й тим самим покращити економіку держави в цілому.

Для того, щоб впровадити вдосконалений механізм регулювання брокерської діяльності на Форекс в Україні, необхідно:

- 1) створити орган ліцензування та регулювання діяльності форекс-брокерів (наприклад, в США таким органом виступає NFA і CFTC, яка упорядковує діяльність усіх форекс-брокерів в країні);
- 2) працювати над утворенням позитивного іміджу сектору ринку форекс-торгівлі серед приватних гравців, та підвищувати фінансову грамотність населення;
- 3) спростити механізм участі у торгівлі на біржі Форекс для приватних гравців.

ВИСНОВКИ

З вищесказаного виходить, що умови діяльності на біржі Fogex в Україні є недостатньо сприятливими для розвитку даного сектору, незважаючи на високий потенціал потреби у брокерських послугах серед населення. Законодавча база регулювання брокерських послуг в Україні вимагає доопрацювання та розширення, щоб вивести діяльність форекс-клубів з тіні та зробити її легальною та прозорою. Також необхідно створити умови для розширення банківської брокерської мережі, щоб торгівля на валютному ринку була доступна всім потенційним трейдерам, а не тільки мешканцям великих міст.

Це дозволить фінансово-активним верствам населення отримати джерело додаткового доходу, а державі – додаткові податкові надходження до бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України // Відомості Верховної ради України. – 1996. – № 30
2. Правила торгівлі іноземною валютою // Постанова НБУ № 327 від 10.08.2012 р.
3. Береславська О. Загальні тенденції розвитку валютного ринку України / О. Береславська // Вісник НБУ. – Лютий 2014. – С. 31–35.
4. Блащук Ю. Валютний контроль: міжнародний досвід і національні тенденції / Ю. Блащук // Вісник НБУ. – Квітень 2015. – С. 28–29
5. Боринець С.Я. Міжнародні фінанси / С. Я. Боринець. – К.: Знання-Прес, 2012. – 311 с.
6. Боринець С.Я. Розвиток сучасних грошово-валютних відносин (національний і міжнародний аспекти) / С. Я. Боринець. – К.: Педагогіка, 2012. – 246 с.
7. Шелутько В.М. Фінансовий ринок / В. М. Шелутько. – Київ: «Знання-Прес», 2011. – С.534.
8. Мусієнко Т. Необхідні передумови форми взаємодії країн – учасниць ЕП у сфер грошово-кредитно та валютної політики / Т. Мусієнко // Вісник НБУ. – 2006. – № 1. – С.22–25.
9. Пашко О. Механізм інтеграції України до світового валютного ринку / О. Пашко. – Донецьк : Донец. нац. ун-т, 2006. – 226 с.
10. Поважна Н.Я. Політика міжнародних фінансових організацій у країнах з перехідною економікою / Н. Я. Поважна // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 97–101.
11. Єпіфанов А.О. Операції комерційних банків: навч. посіб. для студ. ВНЗ. / Єпіфанов А.О., Маслак Н.Г., Сало В. – Суми : Університетська книга, 2007. – 522 с.
12. Янушевич Я. Валютний контроль в Україні / Я. Янушевич // Вісник податкової служби України. – 2007.
13. Газета «Українська Правда» <http://www.epravda.com.ua/>
14. Журнал «Гроші и кредит» <http://kopiuka.org.ua/>
15. Офіційний сайт НБУ <http://www.bank.gov.ua>
16. Журнал «Інвестиційний консультант»
17. Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=147021
18. Аналітичний огляд Національного банку «Оцінка стану платіжного балансу України. Червень 2010» (за попередніми даними)
19. Національний банк, зокрема аналітичний огляд Національного банку “Оцінка стану платіжного балансу України” (за попередніми даними)